अथकांम्यसत्रप्रारंभः

हि॰का॰स॰ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीयोगेश्वर्यै नमः ॥ अथ काम्यसत्र प्रारंभः ॥ श्रीरंगं विघ्नहर्तारं लक्ष्मीनारायणो गुरून्
सत्याषाढमहं वंदे अष्टापदशिरोरुहं १ काम्येष्टीनां यथासूत्रं प्रयोगः क्रियते मया काम्येष्टिभिरभावो
१ स्यां पौर्णमास्यामथापि वा २ संस्थाप्य वक्ष्यमाणाभिर्वक्ष्यं सूत्रकृन्मतात् काम्येष्टयः समाम्नाये
दर्शमासादिपाठकैः ३ समाम्नातास्त्रिभिः सूत्रे प्रश्ने द्वाविंशके ईरिताः आज्यानुवाक्यामंत्रास्तत्का
म्ययाज्यासमाख्यया ४ आम्नानतो यथासंख्यं क्रमेणोपगता गताः द्व्यहकालाः समाम्नाताः
सद्योऽन्याः सूत्रकृन्मतात् उपांशुतन्त्रतास्तासु प्रधानं गतिनिर्णयः उपदिष्टातिदिष्टा वा एकस्या
मेकदक्षिणा ६ सर्वासु काम्येष्टिषु वेदिर्नैव धार्य [illegible] ऋत्वोहूर्षु पाजवत्यो सामान्यतः सूत्रकृते द
मुक्तं विशेषतः कुत्रचिदेव बाध्यते ७ अथाज्यभागयोर्मन्त्रोहे योपफलप्रसादकौ द्वा. त्र्यतस्याः स श्री
[illegible] ८ अथवाप्राकृतो पक्षास्त्रयः सूत्रकृतेरिताः आनुष्टुभौ तु संयाज्ये १
ज्ये लांचित्रश्रवद्दत्स्वो ९ सरवायः संयद्यत्ये याज्याः सूत्रकृतो मतात् आपस्तंबेन सामग्रे

हविष्यंतस्त्वयं मनुः १० द्वितीयः पठितो यस्मा याज्यया तो विकल्प्यते यागक्रमेण मंत्राणां स्यात्तन्न्यूनाधि
कता यदि ११ न्यूनत्वे सति मंत्राणां समं स्यादभ्युत त्वतः न्यायोयं दर्शितः साम्ये वैषम्ये तु विकल्पनं १२
यागतोन्यूनता मंत्रे इदं ताद्यन्निदर्शनं प्रपणा मैंद्राग्नयागानां क्रम ऐंद्राग्नलिंगकाः १३ मंत्रश्चेत
त्र आम्नाताः ऐंद्राग्नो यागक्रमाकृताः आद्यानुवाक्या विज्ञेया याज्या या तु तदुत्तरा १४ यद्वा मंत्रस्य पूर्वा
र्धे यदि द्यौ स्यागरेवता अनुवाक्यां तु सा ज्ञेया याज्यास्याद्यदि चोत्तरे १५ एतद्वा विपरीतं स्यात्कृण
वत्यादिषु श्रुतिः एवं युग्ममभिप्रेत्य सूत्रकारेण सूचितं १६ आद्यानां त्रिसृणां युग्ममुत्तराणां तदुत्त
रां एकयागक्रमे मंत्रा बहवः पठिता यदि १७ तेषां त्र्यो प्रयोगः स्यात्सामिधेन्यादिषु क्रमात् का
म्यकांडे समाम्नानमकाम्यानां क्वचिद्भवेत् १८ आतोह्यिपथिकृत्क्षामवत्यादीनां हि दृश्यते तत्रापि
पाठसामर्थ्याद्याज्यादि सकलं भवेत् १९ अर्थोयं भाष्यकारेण कपर्दिस्वामिनोदितः अभ्याधा
न समाख्याता होमाः कर्मसमृद्धये २० होतव्याः दर्विधर्मेण पश्चान्नारिष्टहोमतः २१ ॥ ॥

कां॰ सत्र
२

अथप्रयोगः कश्चिद्ब्राह्मणः कर्मगते नगरे शाद्दिष्टजनं कृत्वा देशकालौ स्मृत्वा प्रजाकाम इष्ट्यायक्ष्ये
इति संकल्प्य प्रमाण्य इत्यादि. आमावास्यतंत्रं ललस्वाग्नयोर्निरुं शालिधौति सर्वत्र एकादशकपाला
न्नि। इंद्राग्निभ्यां जुष्टं निर्व. देवस्य त्वा. वो जुष्टं प्रोक्षामीन्द्राग्निभ्यां उभावामिंद्राग्नी आ. अभ्रवं रुं हि
इति याज्यानुवाक्ये। न चतुर्धाकरणं। नारिष्ठांते दार्विहोमधर्मे णाभ्यातान होमः अगन्म स्वः वरिसे
त्यहोमः। अगन्म प्रजां प्रजा मगन्मे त्यादित्यं सर्वत्र यथाप्रथं पुनरालंभ वर्जं प्रकृतिवत्। अन्यत्
एतयास्पर्धमानो यजेत इष्ट्यायक्ष्ये भ्रातृव्यजयार्थं शेषं पूर्ववत्। संग्राममुपप्रयास्यन्नेतया
यजेत इष्ट्यायक्ष्ये। पुरुजयार्थं समानमन्यत्। संग्रामं जित्वा एतयायजेत इंद्रियवीर्यप्रतिष्ठा
पनार्थं। इंद्राग्नी नवतिं पुरः श्नथिष्टुस्तोम क्षिति याज्यानुवाक्ये समानमन्यत्। जनतामेष्यन्नेत
यायजेत इष्ट्यायक्ष्ये इंद्रियवीर्यप्रतिष्ठापनार्थं उत्तरे याज्यानुवाक्ये समानमन्यत्। योऽलं च
रूमनुनिर्वपेत्। इंद्रियवीर्याद्यर्थं. आरम्भ... योऽलं. प्रमुक्ता जनतामागत्य योऽलं तरं

क्षेत्रपत्यं चरुं निर्वपेत् प्रतिष्ठापनार्थं आग्नेयविकारः क्षेत्रस्य पतिना वयं २ हि० क्षेत्रस्य पते मधु० या
ज्यानुवाक्ये एवं क्षेत्रपत्यं समाप्य ऐन्द्राग्नमेकादशकपालमुपरिष्टान्निर्वपेत् इन्द्रियवीर्यप्रतिष्ठा
पनार्थं उत्तरे याज्यानुवाक्ये समानमन्यत् ॥ ॥ इति दर्शपूर्णमासान्तिपत्तोपाधिकृता द्वितीयानुवाकगताः
सर्वे आग्नेयविकाराः अग्ने नय सुपथादेवानामिति याज्यानुवाक्ये यद्वं २ हि० अग्ने त्वं पारय इति स्विष्ट
कृतो याज्यानुवाक्ये अनड्वान् दक्षिणा शेषं प्रकृतिवत् । आहिताग्नेरग्न्यपचरणे ज्ञातपती त्वमग्ने व्र
तपा असि० यद्वो वयं प्रमिनाम० याज्यानुवाक्ये । अग्नये रक्षोघ्ने पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत् ३
अमावास्यायां निशि सायमग्निहोत्रं कृत्वा इष्टिमापत्स्ये रक्षोपहननार्थं इति संकल्पः पारिश्रि
ते निर्मथ्याग्निं होता सामिधेन्यर्थं प्रेषितः पंचदश सामिधेनीरन्वाह कृणुष्व पाजः प्र कृणुष्व पाजः प्रसि
तिक्रमेण चतुर्दश आ जिह्वानेति त्या पंचदशी । अयाते अग्ने सामिधाः रक्षोहणं वाजिनं याज्या
नुवाक्ये विज्योतिषा बृहता उत रक्षसाम् इति स्विष्टकृतो याज्यानुवाक्ये समानमन्यत् । निशिथे

हि॰फा॰स॰ सकुणसामर्थ्यादमावास्यायामुत्कर्षः स्यादमावास्यायां संभवः अग्नये रुद्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद
६ भिचरन्निति इष्टामस्य परमरणार्थं इति संकल्पः इध्माबर्हिर्वाधकोपः शरमयं बर्हिः वैभी
दक इध्मः प्रधानप्रचारकाले लोहितोष्णिषा लोहितवसना निवीता ऋत्विजो भवन्ति त्वमग्ने रुद्रो
असुरः आ वो राजानमध्वरस्येति याज्यानुवाक्ये ४ यस्य गावः सत्मेन प्रमीयेरन् यो वा बिभीया
त्सोऽग्नये सुरभिमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत् पश्वादीनां मरणनिवृत्त्यर्थं पू
५ वय तीगंधस्यापहत्या इति अनुयाज्ञेषात् अग्निर्होता निषसाद यसाध्वीमकरिति स्वयं यजमा
नो याज्यानुवाक्ये कुर्वंस्तस्यायतन एवासीनः समानमन्यत् संग्रामे संयत्ते यस्य पूर्वा वा ज्ञात
यः स्याग्नी यन्ते सोऽयस्य गृहे दहस्तसात्सोऽग्नये क्षामवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत् इत्यायम
क्ष्य संग्राममजयार्थं अक्रंदद्ग्निः त्वेव स्तनयिर्वणी केति याज्यानुवाक्ये एतयैव यजेताभिशस्ता
नां ज्ञातीनां मरणनिवृत्त्यर्थं एतयैव यजेत गृहदाहनिवृत्त्यर्थं सर्वं पूर्ववत् २ तृतीयानुवाक

गत्वाः सर्वे अष्टाकपालाः आग्नेयविकाराः इष्टमाधक्ष्ये यथेष्टफलकामनासिध्यर्थं अग्नये कामाय जुष्टं
निर्वपामीति। त्वमग्ने अंगिरस्तमाश्यामतकाम मिति याज्यानुवाक्ये स्पर्धमानः क्षेत्रे वा सउत्तरया
यजेत इष्टमाधक्ष्ये भ्रातृव्यजयार्थं अग्नये यविष्ठाय जुष्टं नि. मेघ्यंयविष्ठभारतसाम्बितानइति
याज्यानुवाक्ये एतयाभिचर्यमाणो यजेत इष्टमाधक्ष्ये सर्वपुष्ट्यसिध्यर्थं अग्नय आयुष्मते जु.
नि. आयुष्टेविश्वतोदधदायुर्दाअग्नइति याज्यानुवाक्ये उत्तरयाभूतिकामो यजेत अग्नये जा
तवेदसे जुष्टं नि. तस्मैतेप्रतिहर्यते. दिवस्परीति याज्यानुवाक्ये इति कामउत्तरया यजेत अग्नये रुक्म
ते जुष्टं नि. शुचिः पावकवंद्यः इत्यग्नोरुक्मइति याज्यानुवाक्ये सतेजस्कामउत्तरयायजेत अ
ग्नये तेजस्वते जु. आयदिषेनृपतिं सतेजीयसेति याज्यानुवाक्ये स्त्रीयमाणमुत्तरयायजेत अ
पर्बाधं मित्यर्थः अग्नये साहत्याय जु. अग्ने सहं तमाभरत्वमग्ने एतनासह मिति याज्यानुवा
क्ये ५।३ चतुर्थेनुवाकेधाइष्टयः ताः स्ताः सर्वाः अष्टाकपालाः आग्नयेविकाराःअग्नये र

हि·कां·स·
४

स यन इति चरुः आग्नेय विकारः इंद्राय पुत्रिणाइत्येकादशकपालः ऐंद्राग्न विकारश्च इत्यस्य
अन्नवान्स्यां अग्नयेन्नवतेजु· उत्तरयान्नाद्यकामो यजेत अग्नयेन्नादायजु· उत्तरयान्नपतिका
मो यजेत अग्नयेन्नपतयेजु· उक्षान्नाय वशान्नाय· न स्मा हि सूनोइति याज्यानुवाक्ये इष्टित्रय
स्यापि ३ चिररोगमुक्तिकाममुत्तरयाग्निहविष्कया यजेत अग्नये पवमानायजु· अग्नये पावका
यजु· अग्नये शुचयेजु· अग्न आयूंषि पवस इत्यग्ने पवस्वेति प्रथमस्य याज्यानुवाक्ये अग्ने पाव
क सनः पावकेति द्वितीयस्य अग्निः शुचिव्रततम उदग्ने शुचय इति तृतीयस्य तिमिरादिदृग्व्यानि
र्घातार्थं एतस्यैव त्रिहविष्कया यजेत प्रजाकामम उत्तरया द्विहविष्कया यजेत अग्नये पुत्रवतेजु°
इंद्राय पुत्रिणे जु· अमावास्यायां तं यस्त्वा हृदा यस्मै त्वं सुकृते इति याज्यानुवाक्ये प्रथमस्य
ते स्रु पुत्र उक्थ उक्थे इति उत्तरस्य रसकामम उत्तरया यजेत अग्नये रसवतेजु° अजाक्षीरे अपचो
नस्य प्रपापतं तन्त्र प्रताी [illegible] पत्नीमा शूहः अग्ने रसेन तेजसा अपो अन्न वा

श्री
४

ऽवमिति याज्यानुवाक्ये यस्कामउत्तरयायजेत अग्नयेवसुमतेऽनु० यस्कर्वसुपतिः त्वामग्नेवसु
पतिमिति याज्यानुवाक्ये। संग्रामे संयत्त उत्तरयायजेत। अग्नयेपाजस्वतेऽनु० त्वामग्नेवाजसातमं अग्न
न्तो अग्निर्वः याज्यानुवाक्ये उत्तरे सायं पश्चिमे उद्धृतस्याग्नेर्नाशश्चेत्ताप्युनरंजा वेवोद्धृतेत देवश्र २३
पणं तस्य प्रायश्चित्तिः अग्नयेऽग्निवतेऽनु० अग्निनाग्निः समिध्यते कं० त्वं ह्यग्ने अग्निनेति याज्यानु०
अग्निहोत्रार्थमुद्धृताहवनीयनाशे ज्योतिष्मतीष्टिः अग्नये ज्योतिष्मतेऽनु० उदग्ने शुचयस्तव
ज्योतिषा बृहतेति याज्यानुवाक्ये। ४ अथ पंचमानुवाकः। पत्नीयकर्मणा कृतनामित्रास्यमा
नस्य वैश्वानरं द्वादशकपालमिति त्रिहविष्कं याइष्ट्या यस्य अभिशंसतदोषान्निवृत्त्यर्थं अ
ग्नये वैश्वानरायनु० वरुणायानु० दधिक्राव्णोऽनु० त्रयोप्याग्नेयविकाराः प्रथमं द्वादशकपाल
मुत्तरे च रू वैश्वानरोन ऊ० कृत्ताबानमिति याज्यानु० अवतेहेडउदुत्तमं मिति वरुणस्य दधि
क्राव्णो आदधिक्रा इति दधिक्रावा: हिरण्यं दक्षिणा समानमन्यत् एतमात्रि हविष्कयाप्र

२ स्ते

हि॰कां॰स॰ ५

जाकामो यजेत। २ पुत्रे जाते वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेत् आशौचानंतरं उक्ते काले इष्ट्यापस्ये।
पुत्रजननमिति तं जातपुत्रः इतजैजस्त्वं नादद्दिपायीपशुमान्भवतु इति संकल्पः अग्नये वैश्वा
नराय जु॰ वैश्वानरोन ऋतावानमिति याज्यानुवाक्ये समानमन्यत् ३ अमेष्टत्त दर्शपूर्णमासा
तिपत्तो वैश्वानरीं यजेत उक्तः प्रयोगः वैश्वानरस्य दंसनाभ्यो बृहत् एष्टो दिवीति याज्यानु
वाक्ये ४ अग्निमुद्वासाभिव्यनुत्तरया द्विहविष्कया यजेत। आग्नेयमष्टाकपालं वैश्वानरं
द्वादशकपालं। अग्निर्मूर्धा भुव इति पूर्वस्य याज्यानु॰ वैश्वानरस्य दंसनाभ्यः एष्टो दिवी
तियाज्यानुवाक्ये वैश्वानरस्याः ५ ग्रामकाम उत्तरया द्विहविष्कया यजेत अग्नये वैश्वान
राय जु॰ मरुद्भ्यो जु॰ अमावास्यातंत्रं आहवनीयसमीप उपसादनं उपधानकाले आहव श्रीः ५
नीये वैश्वानरस्य द्वादशक [illegible] र्हपत्ये [illegible] न वत्सप्तमारुतस्योपदधाति।
आहवनीये गार्हपत्ये वा समाप: पिंडौ कृत्वा आहवनीये वैश्वानरमधिश्रित्य गार्हपत्ये मारुतम्

धिश्रयति। अंतरिक्षमित्यादि अधिश्रयणक्रमेण। ॐ कृत्यतः वैश्वानरमासाद्य अनूच्यमाना
स्रु साधिधेनीषु मंत्रेण मारुतमासादयति। वैश्वानरस्यदूः समनापृष्टो दिवीति वैश्वानरस्य या
ज्यानुवाक्ये मरुतो यद्धवो दिवो याव: शर्मेति मरुतस्य मरुता• इंद्रियावन्तोदः समानमन्यतू
आदित्यंच रुं निर्वपेत् संग्राममुपप्रयास्यन् इष्ट्यायक्ष्ये संग्रामजयार्थं आदित्येन्षु• अदितिर्न
उरुष्यत्वदितिः महीमूषुमातरमिति याज्यानुवाक्ये आदित्या अहं देवयज्यया प्रजनिषीयप्र
जयाञ्च पशुभिश्च समानमन्यतू। संग्रामायतनं गत्वा उत्तरया वैश्वानर्या यजेत अग्नीन्समा
रोप्य संग्रामभूमौ गत्वा विहारं साधयित्वा इष्ट्यायक्ष्ये संग्रामजयार्थं जातो यदग्ने त्वमग्ने
शू। चेकितेति याज्यानु• विद्विषाणयोः परस्परं तयोरन्यतरस्य अन्नंभुक्त्वा वैश्वानर्या यजेत।
उभयोः अन्नमिति केचित् इष्ट्यायक्ष्ये विद्विषान्नप्राशनार्थं जातो यदग्ने त्वमग्ने शोचि
जेति याज्यानु• समानमन्यतू। समममानयोः पूर्वोभिद्रुह्यात्। स वैश्वानर्या यजेत इष्ट्यायक्ष्ये

हि.का.स

६

वरुणग्रहणनिवृत्त्यर्थं आलोयदग्ने लभ्यग्नेशोचिषेति याज्यानु० समानमन्यत् आद्यः श्लेष्मरो
गः तं प्रतिगृह्णाति। यो विं प्रतिगृह्णाति स वैश्वानर्या यजेत इत्यापस्तंबे श्लेष्मरोगपरिहारार्थं अ
स्माकमग्नेमघवत्सु वैश्वानरस्य सुमताविति याज्यानु० आत्मनो वा एष मात्रामाप्नोति। आ
युष्यपरिसमाप्तिः मात्रा मानं परिच्छेद इत्यर्थः यो श्वं पुरुषं वा प्रतिगृह्णीयात् स वैश्वानर्या
यजेतेत्यापस्तंबे आत्मनो मात्रानिवृत्त्यर्थं अस्माकमग्ने वैश्वानरस्य सुमताविति याज्या
नुवाक्ये शेषं पूर्ववत्। भक्षणं कृत्वा प्राशितं निवृत्य एतयैव वैश्वानर्या यजेत प्रतिग्रहार्थं समानमन्य
त्। यथा रज्वा कालसमाणानां सर्वसां गवां हस्ततो गच्छति कालयतां रज्जुभ्रान्त्या यमहिणुया
त्। तस्माद्रज्वाभ्रान्त्य गवीवाबध्नीयात्। तां रज्जुभ्रान्त्यां गोष्ठे वा न्यसेत्। अनुवाक इयेन त्रयो
दश देवेभ्यः कर्माण्यपात्मा तानीमानि वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेत् तानीमेव्यनुत्। एतमेव वैश्वा

नरं पुनः स्तोगस्य निर्वपेत् इत्यत्र कर्मभेदो वा कर्मैक्यं वेति संदेहे कर्मैक्यं सूत्राद्वेव निपाठ्य ये सूत्रं तु
द्वादृत्ता वैश्वानरो न ऊत्या स पृष्टो याज्यानु· हे इ क्षिसप्तधिमिद्वाद्वरुकर्मणा याज्यानुवा· धुगल ज्जुतः ष पञ्चमा
वगतेति स पञ्चमि स पणामेके फ पुगल पिति च द ता सूत्रकारेण एतन्मेव वैश्वानरा भित्रि मत्यभिज्ञानात् कर्मैक्य
मेवां भात्तुत भिन्निगम्यते नेच एतामेव निर्वपेत् ग्रामकाम इत्यत्रापि प्रत्यभिज्ञानात् कर्मैक्यं अधिकारादिभेदाद
क्लिपाद्ध्ना नात्र भेद एव युक्तः ऐन्द्रं चरुं निर्वपेत्पशुकामः अमावास्यं तत्रेन्द्राय जु· इन्द्रो विश्वस्य·
इन्द्रं नरो न इति याज्यानु· पशुकाम उत्तरया यजेत इन्द्रायेन्द्रियावते जु· ऐन्द्राग्न विकारः इन्द्रियाणि शतक्रतो·
अनु ते दायीति याज्यानुवा· इन्द्र स्वेन्द्रियावतो हं· ये न्द्रियावी पशुमान् भूयासं ब्रह्मवर्चसकाम उत्तरया यजेत
इन्द्राय घर्मवते जु· आ यास्मिन्सप्त· आ मा स्वपक्ष मिति याज्यानुवा· उत्तरयान्नाद्यकामो यजेत इन्द्रायार्कव
ते जु· इन्द्र मिक्षाथिनो बृहत् गायन्ति त्वेति याज्यानु· भूतिकाम उत्तरयोत्रिहविष्कया यजेत त्रयस्त्रिंशत्
पालामि इन्द्राय घर्मवते जु· इन्द्रायेन्द्रियावते जु· इन्द्रायार्कवते जु· भ्रातृव्यकाम एवं याज्यानुवाक्याः पाप्रक्षया
र्थं उत्तरया यजेत इन्द्रायांहोमुचे जु· अंहोमुचे प्रभं· विवेषयन्मेति याज्यानु· प्र ससम्राजं मिति दे कास्ये

हि॰का॰स॰ कीयाज्या यंमघोभिसग्ने पेरन्नाप्ता गिरामिसमीपुः सउत्तरयायजेते इंद्रायवैमृधायजुष्टं॰ विनइंद्रमिंद्र
७ क्षत्रमितियाज्या॰ मृगोनभीमः स्विग्रात्र न्विमघोनुरे इति वैकल्पिके याज्यानुवाक्ये उपहोमो या मंत्रा त्रिशे
केवशिष्टमयिकल्पा उपहोमा वेति सूत्रान्ते समानमन्यत् पौर्णमासेन बद्धो वा परियत्तो वा उत्तरयायजेत
इन्द्रायांहसे बंधनमोक्षार्थं परिवारमोक्षार्थं च इंद्राय त्रातेनु॰ त्रातारमिंद्र॰ मोषुअस्यां इं सहसा॰ याज्या
नुवाक्ये इंद्रस्य त्रातुरहं॰ त्रातो भूयासं समानमन्यत्। महायज्ञकामउत्तरयायजेत महायज्ञो नाम अग्नि
होत्रं इंद्रायार्कोभ्व मेधयतेजु॰ अनवस्ते रथं॰ वृक्षे यत्ते स्व॰ याज्यानुवाक्ये ७ समसमानुवाके येपुरोडाशा
स्ते एकादशाकपाला ऐंद्राग्नविकाराः इंद्रायान्वृजवे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्ग्रामकामः इंद्रायान्वृ
जवेजुष्टं॰ अन्वहमासा अनुमेहृयीति याज्यानु॰ इंद्राण्यै चरुं निर्वपेद्यस्य सेनाधले वस्यात् इंद्राण्यैजुष्टं॰
आग्नेयविकारः॰ बंन्धनाग्निध्मे संनह्येत् संहेध्मेनाभ्यादध्यात् इंद्राणीमासु नारिषु सुभगामहमश्रवमिति याज्यानु॰ श्री:
उत्तरया संग्रामे संयत्ते संग्रामजयार्थं इंद्राय मन्युमते मनस्वते पुरोडाशमेकादशकपालं नि॰ धनंजातएव॰ ७
इं५ आतेमहइति याज्यानुवाक्ये॰ यो हतमना स्वयं पापइव स्यात्स एतया यजेत। इंद्राय मन्यवे नहतमनाभयात्

न स्वयं पापो भवति शेषं पूर्ववत् यः कामयेत दान कामा मे प्रजाः स्युरिति स इंद्राय दात्रे पुरोडाशमेकाद
शाकपालं निर्वपेत् । मा नो मर्धीरा भ० आ तू भरेति याज्यानुवा० इंद्राय प्रदात्रे पुरोडाशमेकादशकपालं
निर्वपेत् यस्मै प्रत्तमिव सन्न प्रदीयेत इत्याद्यर्थे मा जनि दत्त द्रव्य सिध्यर्थं प्रदातारं हवामहे ।
प्रदाता वज्रीति याज्यानुवा० अपरुध्यो वापरुध्यमानो वा उत्तरया यजेत अपरुद्धः स्थानार्थमित्य
र्थः इंद्राय सुत्राम्णे जु० इंद्रः सुत्रामा० तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्येति याज्यानुवा० यो लं इंद्राये
सन्त्सदृ० समानेः स्यात् स उत्तरया यजेत इत्याद्यर्थे समानेभ्योधिकां श्रियमवाप्तवानिति
ऐंद्रमेकादशकपालं रेवतीर्नः सधमादः० प्रो घस्य पुरो रथमिति याज्यानुवाक्ये अस्माकं बोधि
चोदितेति धाय्ये समानमन्यत् ८ अभ्यनुयाक्रमणाः पुरोडाशाः ऐंद्राग्नाविकाराः अभिचर
न्नैत्र पात्रे हकौ वि यायजेत आग्नावैष्णवमेकादशाकपालं सरस्वत्याज्यं हविः बार्हस्पत्यश्च
रुः पौर्णमासं मंत्रं द्वे द्वे पुरोनुवाक्ये अग्नाविष्णू सजोषसा० अग्नाविष्णू महि धामेति द्वे द्वे पुरो

हि·कां·स
८

नुवाक्ये अग्नाविष्णू महि धामेति याज्या आग्नावैष्णवस्य प्रणो देवीरानो दिव इति द्वे पुरोनुवाक्ये पा
वीरवीति याज्या सारस्वतस्य बृहस्पते जुषस्व नो हव्यं एवापित्रे इत्यनुवाक्ये बृहस्पते अति यदर्यो इति या
ज्या बार्हस्पत्यस्य लोहितोष्णीषादि पूर्वस्मिन्नुक्तं एतत्पात्रे हविष्कया अभिचर्यमाणो यजेत। इ
ष्ट्यायस्य सामर्थ्यात् अभिचरतो अभिचारकार्यं अन्यत् फलं किंचित्कारी भवतीति शेषं पूर्ववत्। पशुका
म उत्तरया यजेत महत्सिध्यर्थमित्यर्थः आग्नावैष्णवमेकादशकपालं अग्नाविष्णू माहतत् अ
ग्नाविष्णू महि धामेति याज्या चक्षुष्काम उत्तरया यजेत आग्नावैष्णवं घृते चरुं निर्वपेदित्यादि दोषाभा
व इत्यर्थः शेषं पूर्ववत्। भ्रातृव्यो यजमानो यजमानस्य इदं इष्टिं वीर्यं तेजो तस्य भ्रातृव्यो सोमेन यक्ष्य
माणो अन्यः अध्वरकल्पां निर्वपेत् अध्वरकल्पेष्टि इष्टिचतुष्टयस्य समाहारमनुवाक्य कालेति औ
पवसथ्य तथा संकल्पः अध्वरकल्पया यक्ष्ये इदं इष्टिं वीर्यं इति इत्यर्थः प्रातःकाले प्रातःकालस्यान्व
ाधः अन्वाधानादि अ[illegible] आग्नावैष्णवमेकादशकपालं सरस्वत्याः भागा

ग्र
८

स्याद्वार्हस्पत्यश्चरुः अग्नाविष्णू माहितन्त् अग्नाविष्णू महिधामेति याज्यानुवाक्ये आग्नावैष्णवस्य
प्रणोदेव्यानोदिव इति सारस्वतस्य बृहस्पते जुषस्व नो एवापित्रेति वार्हस्पत्यस्य समानमन्यत् माध्यं
दिन सवनकाले एत येव त्रिहविष्कयाययेत आग्नावैष्णव एकादशकपालः समानमन्यत् तृतीय
सवनकाले एतयैव त्रिहविष्कया आग्नावैष्णवस्त्रि द्वादशकपालः अग्नीषोमीयविकारः सवनत्र
येविपोर्णमासं तत्र अनूबंध्यकाले मैत्रावरुणमेक[illegible]कपालं निर्वपेत् संकल्पादि मित्रावरुणा
भ्यांजुहुं. एककपालधर्मः प्रस्तवमं बार्हः नवप्रयाजा नवानूयाजानि मंथादिकां सर्वे वैश्वदेवि
का: आनोमित्रावरुणाघृतैर्हव्यासिस्ततमिति याज्यानु: अग्निं वः पूर्व्यं गितिया ज्या मित्राव
रूणयोरहं. भूमानं प्रतिछागमेयं समानमन्यत् २ ब्रह्मवर्चसकामः सोमारौद्रं चरुं निर्वपे
त् तिष्यापौर्णमास्यां प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा कृष्णायरूपे ब्रह्मवर्चसकामः श्वेतायै श्वेतवत्सायै दु
ग्धं माथितं तण्डुलीकृमाज्यं भ्यातिनेनै भाज्येन सर्वत्र प्रोक्षणादि हविः प्रोक्षणादि मार्जनं च मनो

हि-कां० ज्योतिरित्यादि अत्र प्रोक्षणे ऊहः प्रोक्षण्याज्यमानीय देवस्त्वा सविता पुनातु आज्यं देवाः प्रोक्षणा
मासादय अग्निहोत्रहवण्यां आज्यमानीय ऋतसदसि आज्येनाज्यमाज्येनाज्यं सम्यक् पुनीहि स
९ वितुः पवित्रैः तद्वंशाधकरं त्राकरणे मंयत्नमवैहि संविदानं स्वधा गच्छ मंहि देवपत इति एता
सां द्वे धाय्ये देजानां यद्न्मन इत्यत्तु पंगः प्रधानकाले कस्यादिभिः परिश्रयणं विहारस्य सोमारु
द्राविहहतं सोमारुद्रा युवमितियाज्यानुवाक्ये समानमन्यत् यदि बिभीयाद्दुश्चर्मा भाव
ष्यामीति स उत्तरया यजेत इत्यावक्ष्ये न दुश्चर्मा भाविष्यामीति सोमापौष्णं चरुं निर्वपे
त् सोमापूषणा जननारयीणां मौ दिवावितियाज्यानु० प्रजाकाम उत्तरया यजेत सोमारौद्रं श्री
चरुं निर्वपेत् पूर्वोक्ते याज्यानुवा० एतयैव परमरणार्थं यजेत चिररोगमुक्त्यर्थं एतयै ९
व यजेत अस्मिन्कर्मणि यजमानस्य होतात्वं ददाति अभिमर्शनं यजमान एव करोति

होतारदक्षिणात एव ऋत्विजः आग्नेपा अयं यो नद्धानिति वदेत्समानमन्यत् यो यजमानः आग्नेरायतनेऽग्नि
मुत्सादयेयमिति यः कामयेत स एतस्यैव भ्रातृव्य क्षेत्रे यजेत वेदिं परिग्रहवेद्या दक्षिणार्धमुद्धन्यात्
बार्हिरास्तरणकाले बार्हिषोर्धं दक्षिणतस्तृणाति । शिष्टमर्धं उत्करे त्यजेत् सामिधेष्ययनुयाबार्हिषः प्रति
आपत्तिः इध्माधानकाले अर्धमिध्मस्याभ्यादध्यात् अर्धमुत्करे त्यजेत् सामिधेन्योन्ये लुप्यं
ते वा यथेतं चितमिति आपस्तम्बकारिकाकारैरुक्तिः पूर्वोक्त एव याज्यानुवाक्ये पंचसोमारौद्रकर्म
णि हूए वयाज्यानुवाक्ये ब्रह्मवर्चसफलार्थे सोमारौद्रायविशेषायाज्यानुवाक्यातिरिक्तास्ते उत्तर
त्र न संति १० ऐंद्रमेकादशकपालं निर्वपेन्मारुतं सप्तकपालं ग्रामकामः अमावास्यतंत्रं ।
आहवनीयसमीप उपसादनं ॥ आहवनीये एकादशकपालान्युपधाय सप्तगार्हपत्ये आहव
नीये संयपनादि पिंडौ कृत्वा ऐंद्रमधिश्रित्य गार्हपत्ये मारुतमधिश्रयति पृथगेको ह्यस्यालंकृ

स्य ऐंद्रमासादयति। सामिधेनीरनूच्य मानास्क मारुतमासादयति इंद्रं वो विश्वत इंद्रं नर इति याज्यानुवा॰
हि॰का॰स॰ मरुतो यद्ध वो दिवेति मारुतस्य समानमन्यत् क्षत्रियाणां वैश्यानां संग्रामो भवतीति यः कामयेत सए
१० नयायजेत् अग्नेतीनाम्बिशेषः ऐंद्रस्यावदयन्ब्रूयाद् इंद्रायानुब्रूहीति ऐंद्रीं पुरोनुवाक्यामनूच्य आश्राव्यप्र
त्याश्राविते मरुतो यजेति ब्रूयात् मारुतीयाज्या मारुतस्यावदयन्ब्रूयान्मरुद्भ्योऽनुब्रूहीति मारुतीं पुरोनु
वाक्यामनूच्य आश्राव्य प्रत्याश्राविते इंद्र यजेति ब्रूयात् ऐंद्रीयाज्या उत्तमभयजाद्दिवु ऐंद्राग्नो मारु
तो यासुरस्य देवता समानमन्यत् क्षत्रियवैश्ययोः समानमेकं तेन यायजेत यथादेवतमवदाय यथा
देवतं यजेत् शेषं पूर्ववत्. ९ ग्रामकाम उत्तरया यजेत अमावास्यातंत्रं नवोविंशत्कपालानि इंद्राय
जुष्टं॰ विश्वेभ्यो देवेभ्यो जु॰ ऐंद्र एकादशकपालः वैश्वदेवं द्वादशकपालं अवदानकाले ऐंद्रस्य प्रथममवदानं अ श्री॰
वदाय अथ वैश्वदेवस्य अवदानद्वयं त्र्यं वा अवदाय अथैंद्रस्यैकं द्वितीयं चतुरवत्तिनः तृतीयं पंचा १०
वत्तिनः इंद्राय विश्वेभ्यो देवेभ्योऽनुब्रूहीति [illegible] इंद्र॰ ममत्तु नः परिज्मा॰ इंद्राय विश्वेभ्यो

देवेभ्य इ० इंद्रस्य विश्वेषां देवानामहं · इंद्रियाव्यन्नादः प्राणैः सायुज्यं गमेयं । उपाधाय्यपूर्वयं वासो दक्षि
णा चित्रांतमित्यर्थः देवस्य त्वा स० सोमाय वाससोग्नास्त्वा हंतं इति प्रतिग्रहमंत्रः नपुंसके तो हः ग्रामका
म उत्तरयायजेत पृश्निये दुग्धे प्रैयंगवं चरुं निर्वपेन्मरुद्भ्यो ग्रामकामः श्वेता गौः प्रियंगवः प्रसिद्धाः
पयसि प्रणीताधर्माः प्रियजतीयाज्यानुवाक्ये भवतः त्रियाजो नामेति द्विपदा पुरोनुवाक्या । अथ
स्वर्कभानुभिरिति याज्या समानमन्यत् यः सजातेभ्यो विप्रियः स्यात्स उत्तरयायजेत संज्ञान्याय
क्ष्ये समानेषु श्रेष्ठो भूयासमिति संज्ञानं हविः पौर्णमासं तत्र अग्नये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालं
निर्वपेत्सोमाय रुद्रवते चरुमिंद्राय मरुत्वते पुरोडाशमेकादशकपालं वरुणायादित्यवते चरुं · भव
रणकाले बर्हिरुपस्तीर्य सर्वेभ्यो हविर्भ्यो बर्हिरुपदाय चतुरवत्तिनः त्रिस्त्रिः पंचावत्तिनः अभि
घार्य अग्नये वसुमते सोमाय रुद्रवते इंद्राय मरुत्वते वरुणायादित्यवतेनुब्रूहि अग्निं वसुमंतं
सोमं रुद्रवंतं इंद्रं मरुत्वंतं वरुणमादित्यवंतं यज अग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अव्यात्सोमो रुद्रैभिर०

हि॰कां॰म॰ सन्नोदेवो वसुभिरिति याज्यानु॰ पथादित्या वसुभिरिति ये कल्पिकी याज्याकुत्रापि यस्य संयादेवाव
११ नामह इति हूस्विदूकृतो याज्यानु॰ अग्ने वसुमतः सोमस्य रुद्रवत इन्द्रस्य मरुत्वतो वरुणस्यादित्यवतो॰
अग्नये वसुमतः सोमाय रुद्रवत इन्द्रस्य मरुत्वतो वरुणस्यादित्यवतो हदेवयज्याया॰ अन्नादो वृत्रहेन्द्रि
यावन्नादान्नादो भूयासं समानमन्यत् ११ आदित्येभ्यो भुवद्वद्भ्यश्चरुं निर्वपेद्भूतिकामः आदित्येभ्यो
भुवद्वद्भ्यो जुष्टं॰ अग्नीषोमीयविकारः यत्तो देवानां सुविदथ इति याज्यानुवाक्ये अपरुद्धो वापरुध्य
मानो वा उत्तरयायजेत यो राजा पूर्ववैरिणा स्वराष्ट्रान्निःसारितः सोपरुद्धः यस्त्विदानीं निःसार्यते
सोपरुध्यमानः तयोरन्यतरस्य यमिष्टिः। इत्थाव स्वे स्वराष्ट्रप्राप्त्यर्थं आदित्येभ्यो धारयद्भ्यो
जुष्टं धारयन्त आदित्यासः सत्सिक्ता भूमीर्धारयन्निति याज्यानु॰ निरुप्याधास्तयावदेन नापरुध्यु
ए तया रुद्धस्य अपरुध्यमानस्याविशेषः आदितेनु मन्यस्वेत्यादि सोपि धारयद्वतीपूर्वयत्कृत्वा अ श्री
दितेनुमन्यस्वेत्यपरोडुः पदपांसु रसोनादाय ग्राओः पद्गतोनुगच्छेत् यत्रगच्छति यस्तत्रमुख्यमादि ११
स्यात्तस्य गृहा व्रीहीना हरेत् आहत्य मुष्टिकृत्वा विभ्रान्त्वा जिनेनावचिनुयात् ये कृष्णा स्ता

न्हृ छा ग्निनेन उपनह्य प्रज्ञातां निधाय येशुक्ला स्युस्त मादित्यं चरुं निर्वपेत् इत्याद्यस्ये यद्दीयराष्ट्र प्राप्य
र्थं आदित्येभ्यो जु० हविष्कृता वाचं विसृज्य उपवेशनम कृत:स्कृदानव एनाविश्पतिनाभ्यमुः राजन् भिति।
अर्द्धं धुं यजमानमभ्येमि अथसत्याशीरितियजमानस्योत्तरे वाससोपदर्प्तास्त्रेकदेशं निर्वपति इह
प्रनष्टत्तिउरासि त्रेषं निर्वपति अथाग्निष्कालीकरणादि आदित्येभ्य: संतिष्ठते त्यानुष्प्रतिपान्: न दक्षि
णोतिपाज्यानु० आदित्यानामवसेति त्रैकाल्यिकायाज्या यादिनावग छेदत मेवादित्यं चरुं निर्वपेत्।
एवं कृतेपिन प्रविशेद्दिशं। अनयादित्ययायजेत तत्र निर्वापमंत्रे विशेषः। देवस्यत्वेत्यनुद्रुत्य पूषणो ह
स्ताभ्यामिदमहमादित्येभ्यो भागं निर्वपामि नरसिंह शर्मणो देवकोटरेवि शोवर्गतोरिति सिद्धभिष्टि:
संतिष्ठते उक्तैवा याज्यानुवाक्ये एवं कृतेपिन प्रविशेद्दिशं तदा सप्तम पूरुषान् अश्वत्थान् शंकू
न् वा कूटस्य मध्यमे भार्यां वक्ष्यमाणेन मंत्रेण निहन्यात् इदमहमादित्यान्बध्नामि नरसिंह
शर्मणो देवकोटकार्ये विशोवर्गतोरिति प्रतिशंकु मंत्रावृत्ति: ततः प्रागपवर्गा: पंचाराद्युदगपव

हि·कां·स· गहि। एवं प्रविकृतेन प्रविश्यो ह्विरां एतमेवाहिंसं चरुं निर्वपे आहिताग्नेरगच्छेत् इदमहमिमातिनिव
१२ नु स्तेयाज्यानुवाक्ये इध्मोपि आश्वत्थान्समधूरवान् स्रवद्भीया समविष्ट रक्तस्त्वा। वेशं कृष्णाज
स्रुच्छानां याः कृष्णा चरुं निर्वपेत् परुणाय मुं· इममेव रुणा तत्वा यामीति याज्यानुं· त्वन्नो अग्ने संल
ओ अनमइति संयाज्ये समानमन्यत् १ प्राजापत्यं चात्र तक्रछ्लं निर्वपे दायुष्काम: शतं सकृ वर्ण
राः कलानि हवि: आग्नेय विकार: नरकानां मानि मंत्रयां कृष्णाजिनोलूखलमुसलानां अयोगः
या: अवि प्रोक्ष्योपधेय सदनादि चरुकल्पेन घृतेभ्यपयति प्रचरणाकाले आज्येनोपस्तीर्य एकावदा
नकाले चत्वारि द्वितीयावदाने चत्वारि इत्यष्टौ चतुरपत्तिन: द्वादशापुंचायत्तिन: आज्येनाभिघा श्री
रणां स्विष्टकृत: चत्वारि जमदग्निनामष्टौ [illegible] इडाया मष्टौ पञ्चावत्तिनो द्वादश चतुर्धाकर १२
या कालेव शिष्टानि सर्वाणि प्राशित्रे कृत्वा ब्राह्मणभक्ष्य पूर्ण मुपहरति सत्कृत्यो भक्षयति इतरेषां

भक्षापनय: न पिष्टलेपफली करणहोमौ इति [illegible] हिरण्यगर्भ: समवर्तताग्रे· आप्तोहयद

हती॰ याज्यानुवा॰ प्रजापतेसवेदपुत्रइतिवा उत्तरयाप्रजवर्चसकामोयजेत सूर्यायजु॰ अधस्ता
दुपरिष्टाञ्चरुक्माभ्यांपरिगृह्यस्ताहृयति प्रयाजे प्रयाजेकृष्णलंजुहोति आज्येकृष्णलंनिधाययजुहोति।
एवंपचरुः अपोहिष्ठरुक्मौ प्रञ्चदक्षिउउत्सं चित्रमितिवा याज्यानु॰ नोरुक्मौ दक्षिणा अन्नाद्ये हिरण्य मिति
प्रतिग्रहः। समानमन्यत्। हिरण्यकामउत्तरयाग्निहविष्कयायजेत आग्नेयमष्टाकपालं सावित्रं द्वादश
कपालं भूम्ये चरुं अग्नेप्राग्नेरविकाराः सप्तलक्षणं वीयद्यामिकाव्या वेयसइतियाज्यानु॰ आग्नेयस्य
हिरण्यपाणिर्वमिमधसवितेति सावित्रस्य वक्ष्यापर्वतानां स्तोमासस्तेवतिभूमेः सर्वेषांचतुर्धा
करणं समानमन्यत्। हिरण्यलब्धावेतः चौरादिभीत्याकालरत्नं इन्द्रियवृद्धिः अतोहिरण्यलाभस
त्तिइन्द्रियवीर्यवृध्यर्थं एतयेवाग्निहविष्कयायजेत मार्गपालनस्थानविस्मृत्वादिनाविनष्टस्याहिरण्युपन
र्लभार्थं इथमेवेष्टिः कार्या सोमवामिनः सोमातिपवितस्य वासोमेंद्र श्यामाकभ्भरुः अग्नीषोमीय
विकारः सोमेंद्रायाज्यानु॰ इन्द्रेरणाम॰ आपांतमन्युरितियाज्यानु॰ प्रसृष्टानः सखाधस्तेमह्यं चेतिवा स
न मानमन्यत्। उपक्रान्तानां पशुसोमानां स्वकाले धनुष्ठानभवेत्तं भेषप्रातस्यवाभिष्टिः आग्नेयमष्टाकपा

हि॰ कौ॰ सू॰ १२

ॐ ऐंद्राग्नमेकादशकपालं सौम्यं चरुं अमावास्यं तंत्रं आग्नेयस्य च सौम्यस्य चैंद्रे समाप्लेषयेदिति संहितानि हवीं
व्यधिभयातिदूषर्थः लेपो समाप्लेषयेत् सप्तलवनिका इति याज्यानु॰ आग्नेयस्य इंद्रं वो विश्वतस्परि इंद्रं नरो
नेंद्रस्य त्वन्नः सोम या ते धामानीति सौम्यस्य कामसमाप्त्यर्थं अग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वपेत् अग्नी
षोमा सवेदसा युवमेतानीति याज्यानु॰ ब्रह्मवर्चसकामोऽग्नीषोमीयमष्टाकपालं निर्वपेत् श्यामाकं मयः पु
रोडाशार्थं वा हातू अग्नीषोमा सवेदसा॰ अग्नीषोमाविमं सु मे इति पुरोनुवाक्या अग्नीषोमा हविष इति या
ज्या [illegible] तस्य सोमाय वाजिने श्यामाकं चरुं निर्वपेत् आप्यायस्व समेतु इति याज्यानु॰ उत्तरया ग्राम
कामो यजेत ब्राह्मणस्पत्यमेकादशकपालं ब्रह्मणस्पतये नु॰ आग्नेयाधिकारः गणानां त्वा स इज्जनेन क्षि
याज्यानु॰ सस्रुष्टमेति वैकल्पिकी याज्या एतमेव निर्वपेद्यः कामयेत ब्रह्मन्विशां [illegible] तआ
[illegible] मरुतो यद्ध वो दिवो या वः शर्मेति याज्यानु॰ ३ अर्यम्णे चरुं निर्वपेत् स्वर्गकामः आग्नेयाधि
कारः अर्यमा याति [illegible] इति याज्यानु॰ अर्यम्णो हं देवयज्यया स्वर्गं लोकं गमेयं यः कामयेत दानका श्री॰ १२
मा मे प्रजाः स्युरिति स उत्तरया यजेत अर्यमणे [illegible] सर्वत्र यजेत यो राजन्य आ

नुज्ञावरस्यालस्मा एतमैंद्रमानुष्टुकं चरुं निर्वपेत् श्रीरस्तेषु लूनमावस्त्रिष्टमूले भ्योनुल्कं लस्स भ्यादन्
स्यघतद्गतिद्वितीयवारफलरूपाश्रीहयोनुष्टकास्तेननिष्यन्त्रमनुष्टुकं चरुं इन्द्राय ह्येष समानानां श्रेष्ठ
याम्यर्थं इंद्रायन्नु॰ वुभादत्रमंगिरोभिर्वुभादत्रेणेतियाज्यानु॰ योवा समज आनुआवरस्यान्नस्मा एतं बा
र्हस्पत्यमानुष्टुकं चरुं निर्वपेत् संकल्यादिपूर्ववत् बृहस्पतयेनु॰ प्रपोजेइति॰ महान्महीतियाज्यानु॰ बु
भ्रोद्यो अग्नमिति वैकल्पिकी याज्या ४ यः पापयक्ष्मगृहीतस्यालस्मा एतमादित्यं चरुं निर्वपेत् अमाधा
स्यायां आदित्येभ्योनु॰ नयोभवोयमादित्याइति याज्यानु॰ अन्नाद्यकामस्यात्रेधातुं निर्वपेत् इंद्रायश
र्वेनु॰ इंद्रायाधिराजायनु॰ इंद्राय स्वराज्ञेनु॰ उपधानकालेउत्तानानि एकादशकपालान्युपदधाति अधिश्र
यणकाले प्रथमं पिंड माधिश्रित्य उल्मुकैः परितपतीत्यं तत्कृत्वा तदुपरि तथैव द्वितीयमधिश्रयति तथैव
तृतीयं याज्यासं अधिश्रयति। यथाश्रितं अतं कृत्य स्वादयति। प्रचरणकाले सर्वेषामधिगममवत्तं यति।
माभेष्टामिस्य हे सहाश्रेभ्यः पुरोडाशेभ्यो ऽवद्यति। एवं द्वितीयं तथैव तृतीयं पंचावत्तिनः यद्धवहस्तात्
वः इंद्राय राज्ञेनु॰ इंद्रस्य राज्ञानेमज। एवमुत्तरे प्राच्यादिशित्वभिंद्रासि॰ इंद्रोजयातिनयजनु॰ अस्येद

अग्रासरिते· इतिनिस्त्र ऋचो अत्रासमन्वाह प्रथममन्नू अमध्यमयायजेत् मध्यमामन्नू ओत्तमयायजेत उत्त
मामन्नू च्य प्रथमयायजेत् एवं सर्वा अनुवाक्या सर्वायाज्या भवंति समानतन्त्रम् यइंद्रियकामो वीर्यकामस्या
त्सर्वं एककपालेन इंद्रायराथंतरायपञ्चु· इंद्रायबार्हतायपञ्चु· इंद्रायवैरूपायपञ्चु· इंद्रायवैराजायपञ्चु· इंद्रायशाक्व
रायपञ्चु· इंद्रायरैवतायपञ्चु· उपधानकाले उत्तानानि द्वादशकपालानिउपदधाति अभिमृश्ये वए कंप्रुतोश
मधिश्रयति प्रचरणकाले पूर्वार्धा प्रथमां देवतायजति इतराः प्रदक्षिणसमंतं पर्यवधती तिश्रुतेः अभि
त्वाशूरनोनुमह्रिमद् ऋचो याज्यासमन्वाह इंद्रायराथंतरायानुब्रूहि त्युक्ते अभित्वाशूरनोनु· इंद्रामीशा
नों ३ इत्यनुवाक्या यजेत्युक्ते ये ३ य· महइंद्रराथंतरं इंद्रस्तुजस्त्वामिधिहवा· सर्वता ३ वौ· इंद्रायबा
र्हतायोनु· हीत्युक्ते त्वामिद्धिहवा· नरस्त्वां काष्ठां ३ इतिपुरोनुवाक्या ये ३ य· इंद्रंबार्हतं स्त्वर्ये तो भित्वाम्भूर
नो· स्तुषा ३ वौ· यागहृयेपुरोनुवाक्यायाज्ञक्षरमेत्यत्वेमाज्माभ्य अक्षराधिक्ये सूत्रकारे पद्मारवं
तरीयाश्रुतिरेव प्रणत्वेन पतितानि ताप्यतेच नहत्वावषट्कुर्यात् यत्रहत्वावषट्कुर्यात् अंतछ
न्दांसि गमयेत् अनुवाक्यायाऽस्य त्वामिदाविशयाऽजामि यजति अनुष्टुभंवाएतसंतिसंप

रेवतीति इं ह्यथ वै रहवा याथानुक्रमेत्युक्ते यथाव इंद्र तेन॰ पिता सोमामिति प्रजाति इं ह्यथ वैश नायानुक्रमेत्युक्ते
पिता सोममितिमन्त्रस्य यथार्थाव इति वजति इं ह्यथ शाकेन यथानुक्रमेत्युक्ते रेवतीर्न इत्यनन्तरं मन्त्रं स्येन पुरो रथं
पिन्वितियजति इं ह्यथ रेवता यथानुक्रमेत्युक्ते श्राव सो पुरो रथमित्यनन्तरं रेवतीर्न इति यजति हविष्प्रदानकाले
अग्ने रुद्रवभोवृष्टिर्भवतः स्वाहा क्रिया अविज्ञातो पुमान्त्स्वाहा अविज्ञातो पुमान्वसतः प्रलेणाग्रमेणा रुद्र
हयोवो रुद्रताधायामाहिः सिद्ध अद्भुताम प्र॰ शिवाभवत प्रजापतेरित्यवितं तं प्र रुद्रत धारा ॥ सो अस्यौ
आपः वेद धातुः पृथिवी भेत विश्वं भिवं च ते भवं अजम भृग लो वं स्ते रमित राविम उ नः यथाय धर्मं निरूहः
समाज मन्त्रम् अभिव्रास्यमान एतयो सर्व पृच्छया मन्त्रेन ७ नरुद्रका मास्मि हविः कषाय डेन अग्नये
आजस्व ते पुरो डाशामष्टाकपालं ॥ सो धं वरुणमग्न ये भ्राजस्व ते पुरो डाशमष्टाकपालं उद्दन्वे भुवयस्व॰
विधोनि वेति प्रथमस्य पाज्यानु॰ उदु स्यं चित्र मिति सो धं स्य ये प्रथमस्याने उत्तमे स्वजामी या॰ यानुवाक्ये
भवतः इति श्रुतेः चतुर्थीकरणकाले सो यो द्वितीय प्रभृतीन्नीन्पिंडानुद्धृत्य उदुत्यं जातवेदसं सप्तवा
दिवो रथे चित्रं देवानामुद्गादनीकमिति मन्त्रेण मं पिंडान्यमन्यमाना वहदाति तान्यभमानः प्राश्नाति चतु
र्थीकरणादि सिद्धं संगच्छते ८ वैश्वदेवं सांग्रहणी निर्वपे ग्रामकामः सांग्रहण्येष्ट्याय जेत ग्रामकामः

हे॰ कां॰ स॰ १५ दुर्धं घृतं वा प्रणयेत् विश्वेभ्यो देवेभ्यो जु॰ पृषदाज्यः पृषदाज्यं दध्ना मेदुधे वा कं घृतं मदुःखेके मां अग्नी जो ती पलिका
रः परिधान काले कृवासि प्रवोह्: सलोलेषु भूयासाधितिमधुर्मं कृपो॰ मुपवी॰ हरि॰ पार्थ॰ प्रवो॰ नाभि
मं॰ ५ सुन सदा धुर्मा कृत मंत्रो पवा ह्: विश्वे देवा ऋ॰ साहू॰ घक्ष्टः॰ विश्वे देवाः भू॰ मेड़मानु॰ विश्वे षां देवा नाम हं हे॰
प्राणे: साधु॰ मग क्षेपं आमनमस्यामनस्य देवा वसजाताः समनस्त्वात हं आमनमस्या॰ सेजुमाराः सम
न हं। आमनम॰ देवायतस्त्रिमः समनस्त्वाजहं॰ स्वाहेलिति का आजूनी जुहोति देवेभ्य इति भोगः अनहुत्
नामोनिर्दिष्ट कालो ना कर्मणां प्रधानानन्तर्यमि मार्गेषु मागं सतानि आदरायणाः सोज्या गास मार्ग स्या
घोवाक्षमयेत सर्व मायुरियामिति तस्मात् एलपाति किनिर्वपेत् आत्मेमात्रिमिपंचहवीः पि इत्यामस्य विरव
गमिरलर्घं सर्व पुष्पमाप्य र्धां वा नासं सादन काले स्तादि चतुरस्त्र किपात्र प्रभुनाके सोवर्णे वपहर्त
मृत माल स्यफलं अभोरवनु भालती: समाएव्यतमे तताधन्मानं स्थालमृपाद् इति वेद्यामपते आम्येवस
श्राकपालं स्तोत्य चरु वारुणं द्वेशाकपालं सा रवंतं चरुं आग्नावैष्णवं द्वादशकपालं सोपर्णमासं तत्रं आज्या
वेहपाकाले मन्त्र मप्रेतं नवनीत मभवदिमाहिप नमभवदितं तेनाध्वर्युराज्यमवेक्षते आज्य ग्रहणका

श्रौ॰ १५

ले तूष्णीमादितः स्वादिरेच चतुर्गृहीतं गृहीत्वेतरास्रुग्गृह्णाति सादनकाले उत्तरेण ध्रुवाः सादयति नासि
न्यग्रहीत्वं हिरण्यमवदधाति आयुष्मआयुर्दा अग्ने इति प्रथमस्य वाज्यानु आज्यायस्त्व सत्त इति द्वितीय
स्य अवत्तेहे उद्धृत्य भासितृली यस्य प्राणो देव्यानो दिव इति चतुर्थस्य अग्नावेघृ अग्नाधि घृ इति
पंचमस्य अग्नेनोः प्राणोसिनस्या ले दृना इदं स्व प्राणोसि व्रिनाथ रूपाथोः आदाते सिन विश्वे षां
देवानां प्राणोसि व्रि इति चतुरूप होमाज्जुहोति यत्स्वादीर आज्यं नमश्चेणाहवनी यमध्ये हस्तदक्षिण
न्नाहवनीयमंतर्वेदिनिदधाति घृतस्यधारामम् तं यो रपत इति तद्धृत मन्त्रमाणोवेक्षते अथ प्रणाय
अपानस्यदक्षिणाहस्तं गृह्णाति इतरे ऋत्विजः अनिलो हस्तमन्वारभ्य पर्याद्धः पालमाने नस्तोमेन
नस्तायै अथैतद्यजमानो हिरण्यात् घृतं विविल्लिसति हिरण्यं निष्क्रम्य सर्वं घृतं पिबति इमंमस्त
आयुषे निर्विवंतमनुमंत्रयते उद्घृत्य सभं गृं भशाल्याद्दक्षिणेकर्णेयजमानः यदक्षिणं भातिन
धाति आयुरसिविश्वायुरसीति मंत्रेण अथास्याध्वर्युर्दक्षिणं हस्तं सांगुष्ठं गृह्णाति अग्निरायु
ष्मानिति प्रत्यङ्गः पर्यायैः सानुषंगैः नलः स्विष्टकृदादि समानं ॥ १ ॥ ऋत्विजोभ्यनासयह वारुणीया

हि॰ श्रां॰ स॰ यतोऽग्नाग्नाति ऽग्नीषोमीयाञ्चरुणा चतुष्कपालो निर्वपेदेकमतिरिक्तं इत्याह श्येऽप्याप्तिमह निर्वि
१६ ष्टं चरुणा पाशुकिनो कार्यं च प्रीतिमह समये स्वाकारान् एकादशिकादि कान्वास्ताकपालं चतुष्कपालं निर्वपे
द्वैश्वदेवं च द्वैकं कपालं पयसि उत्तमे निलिंप्याश्वलायनः समानमन्यत् मानोमसेमां वज्रश्वः।
स्तोष्टिकः सामवर्जमनूयाजानां द्वमेवं चरुणोनियाज्यानु॰ अथोनश्रीमं चरुं पुनरेतस्मिं वेदं अ
न्नादेवता आपानां पात्रे हस्तान् समान्याकंसीनियाज्यानु॰ समानमन्यत् पूर्णाहुतिस्थं द्वावकं
नामैकं कपालं निर्वपेत् ऐन्द्राग्नं चरुं पयस्यां निर्वपेत् इत्याहश्ये यापपक्षयाद्धं शास्त्रहिरण्यादि
श्वदेवं हविः शान्ति द्वन्द्वं चरुणाभ्यां द्वारे वः। ऐन्द्रं चरुणाभ्यां हविष्कृद्वतः द्वहव इन्द्राच चरुपोर
प्येतानागाव॰ ऐन्द्राच चरुणाभ्यां हविर्दिद्विये द्वन्द्वं चरुणाभ्यां द्वेवेभ्योऽभ्रमा॰ ऐन्द्रं चरुणाभ्यां दधि प्र
सूर्यं संबार्हिः मेधातिथं नहनादि अग्निमन्थनं नवप्रयाजान्सयाजान् एवमेवं च वैश्वदेववत्
निर्वपेदेककपालममिधार्य आसादनकाले पयस्यायां पुरोडाशं वैश्वदेवं प्रच्छाद्य सादयति।

श्री:
१६

याहुतिभिः मरुतिवद्धा अथास्या सयस्यां प्रतिद्दिंश्यूहति याज्यामिंद्रावरुणायतस्यान·मुंचतं इतिपुर
स्तात् याज्याभिं·सहस्यान·इति दक्षिणतः याज्याभिं·रक्षस्या·पश्चात् याज्याभिं·तेजस्या·उत्तरतः एतैरेव
मंत्रैः पुनः समूहति मुंचतमिति अत्र अमुक्ष मितिसन्नामः मिश्रितयोः पुरोडाशा मिश्रयोः सकृदवदा
नं समूह्याव द्यतीति श्रुतेः प्राश्नेत्सृमित्यादि इंद्रावरुणयोरहं·इंद्रावरुणायुवमध्वरायनइति याज्यानु
वाक्येइंद्रावरुणाविस्यगाभुपहोमाः द्विपात्सुपशुषु स्वामः चतुष्पात्सुपशुषुस्वामः उत्तरेषुस्वाम
इत्येवमनुषंगः ११ भ्रातृव्यवतस्यस्पर्धमानस्यत्रिहविष्कयायजेत अग्नयेप्रवतेपुरोडाशम
ष्टाकपालं निर्वपेत् अग्नयेविबाधवतेऽनु·अग्नयेप्रतीकवतेपुरोडाशं·प्रथमममग्निः प्रतेयक्षिप्र
तइतियाज्या प्रथमस्य विपाजसापृथुना·विज्योतिषाबृहतेतिमध्यमस्य सत्वमग्नेप्रतीकेन·
तः स्वप्रतीकः स्वदृशाविस्युत्तमस्य स्पर्धमानस्यविजितीषिः इंद्रायांहोमुचेपुरोडाशमेका
दशाकपालं इंद्रायवैमृधायपु·इंद्रायंद्रियावतेपुरोडाशमेकादशाकपालं त्रयाणामितित्रय

हे·कां·स· [illegible]स्मिः शल्कपालानि अः होमुचे विवेषयन्तो लि प्रथमस्य विनइ इंद्रक्षणसितिमध्यमस्य इंद्रिय
५१ वो वृत्रक्तोनुमे दग्धीति उत्तमस्य समानमन्यत् स्पर्धमान एतयेष्ट्यायजेत अग्नये संवर्गाय पुरोडा
शमष्टाकपालं निर्वपेत् तच्छ्रीं वेयामासाद्य आजोसि सहोसि बलमसि । रात्रिभूरसि अध्वर्युरांसं
नं होमयन्तमिन्द्राणि भुञ्चाहिदेवहूतमानिति पंचदशसामिधेनीरन्वाह निलयापारिदधाति सु
ह्वा हीति दशमंत्राः पठिता आनुहन्तीति एको निल्य एवमेकादशाग्निः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमामिति
पंचदशत्वसिद्धिः परिभाषिकस्य तद्दशस्य बाधः कुवित्स्य नोगविष्ठये ग्ने । मानो अग्निमह
धन इति याज्यानु । अत्यमस्मद्विया यस्यानुपन्न । इत्तिसंयाज्ये केचित् प्राजापत्यं गार्मुतं चरुः
प्रजाकामस्य अकृष्टपच्यमरण्य रूपंमुद्गरूपं धान्यं गर्मुत् तस्य चरुः प्रजापते न त्व । स वेद पु श्री:
त्र इति याज्यानु । समानमन्यत् पशुकामस्य सोमापौष्णं गार्मुतं चरुं निर्वपेत् अग्नीषोमीय १
विकारः सोमापूषणाभ्यांनु । सोमापूषणोमा देवा [illegible] समानमन्यत् [illegible] चित्रयाय

जेत पशुकामः चैत्र्यां पौर्णमास्यां अग्नेयादिनिसृष्टके चिदाग्नेयोष्टाकपालः सौम्यश्चरुः त्वाष्ट्रोष्टा
कपालः सरस्वत्यैश्चरुः सरस्वतेश्चरुः सिनीवाल्यैश्चरुः ऐंद्रः पुरोडाशः अग्निनारायिमश्नयद्वितीया
न्यानुवाक्याः अग्नेगोभिर्न आगहि त्युपहोमाः ५ पुष्यके पुनर्भने पुउदवसायकारीर्या वृष्टि
कामो यजेत पुष्यके पुष्प्यनक्षत्रेषु वरुणचनांते षष्ठे केव कृष्णे रक्षित्यपरे कारीरी समुद्रापना
म देशकालोसंशीकीर्त्य वृष्टिकामः श्रीप· कारीर्ये ष्ट्यायक्ष्य इति संकल्प्य उदवसाय अग्नीन
न्वाधाय कालसूत्रं दक्षिणेनाहवनीयं यजमानः मारुतमसिमरुतामोजो पांधारां भिंधी
ति कृष्णवासः कृष्णतूषं परिधत्ते अपवु पस्त्ट १ थ रमयतमरुतः २ ये· स्वास्ति इति पश्चाद्वातंप्र
ति मीवति मंत्रो त्किरेव विरोधः एहिवातेति पुरो वातं जनयति अथ कृष्णोश्वः पुरस्ताद्देवय
जनात् सत्यपक्षु रेवायस्मिनोभवति तमभ्युमेतेनवासमा भिसंमार्ष्टि अभिक्रंदस्त० दा इति मंत्रेण
सयादिशाद्व कुर्यात् कंप मेघं गगनि· सकृन्मंत्रं वा कुर्यात् वृष्टिर्भविष्यतीति जानीयात् अश्वपु

हि॰कों॰स॰ १८

आलनरमालिहर्विहेमधर्मेणनु
स्तुतीं आउयंसंस्कृत्यस्कृक कवोन्चसंमरउपपुशेवालोदवैलिस्प्रहोयातनरमालिहर्विहेमधर्मेणनु-उम्राये॰२ स्तनयन्त्यप
होति वातोदेवता पुरोवानोवर्म ल्लिन्वराद्दृस्वाहा लिन्नाये दं॰ वातायहृवंन्तु॰ ऋताये दं॰६ आल
न्भास॰भीमाये॰२ अमशान्म॰ त्वेषाये दं॰४ अतिरात्रंनर्व॰पूर्तवइदं॰५ वरुणायमनु॰ अथात वैदिप्राचीनर्थीवंउत्त
पतिवर्ध॰ विराज॰७ अवस्कूर्ज॰ भूताये॰८ वालायेदग्निवासर्वत्र निदधाति मांसावाग्गाडुमिलछउमधुपासंसु
रलोमासलीर्मनाश्रिन्नरवर्ण्णे रसकृनूकशरसमकृन्न निदधाति मांसावा शगइमिलछउमधुपासंसु
त्यलिस्त्र: पिंडी: पुष्कर पालाशे पूर्वे वेष्णवृच्छे अभ्यस्य संहानमसी निकच्छोनाभ्यदाम्नोपल
हयउत्करेभाक दं यारीवं त्रिवगत्रिछ दिउपास्थितं भवति देयागसवा अग्नेसोमसूर्यजडेदनो
दृधि॰ नहृति शाकटस्यो न्नमेछादिविकरुछ्वा लिनमावभाति अहोरात्रावसित्कंभयति अहोरात्रवि
जमेसध्यायप्ति वर्षेन दिवाचित्तमः कृण्वंती त्यताभि: पिंडी र्जुहुयाल मरुतो देवता यदिनवर्षे
दुधा: शार्मण्यालिन्नावकृणायमनूउन्नोदना हृतिमभवे उदितिकृष्णलिनमावभाति नद्दपहोरा

श्री॰ १८

त्रायासिक्तं भवति तन्मध्ये यदि वर्षेत् पिंडीरेवं कुर्यात् पूर्ववत् यदि न वर्षेत् तदा देवाः सपीतयोपान्
पादाम्बुहेमन् उद्बोदत्त इति जघन्ये यदि विकृष्णाजिनमात्र भ्राति अहोरात्रायासिक्तं भवति यदि वर्षेत् पिं
डीरेवं कुर्यात् पूर्ववत् यदि न वर्षेत् तदा चतुर्थदिवसे अग्नये धामच्छदे पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपे
न्मारुतं सप्तकपालं सौर्यमेककपालं कृष्णानां व्रीहीणां वैश्वदेवं चरुं देवदेककपालधर्माः प्रथमाजान्
याजवर्जः हविष्या साद्य उत्तरतः कृष्णाजिनमासादयति निर्मथ्येन प्रचर्य तं त्याचिद अनुलाग्नेभू
रीषीति प्रथमस्य याज्यानु० दिवोनो वृ० इति हे हेविकल्पेन मध्यमस्य उदुत्यं। चित्रमित्यु ... स्य
दिवा चित्तमइत्येताभिः पिंडीर्जुकुर्यात् अथासां कृतानां पिंडीनां धूममुद्यंतमनुमंत्रयते अ
सितवर्णा हरयः सुपर्णा इत्यृचा अथोत्करे मन्मयीं कृष्णवर्णामीषलकां स्थालीमद्भिः पूरयति
स्तजा वृष्टिं पृणाति यदि सिधेत वर्षिष्यतीति विद्यात् शकटस्यापस्तम्भने न्यस्मिन्नामुंके कृष्ण
विर्बद्धा भवति। अजां आसिष० द्वियं इति तमस्या मेध्या विज्ञानमुपैति उत्करे दर्भौ कृत्स्नं बंध

त्रिछाव्यउल्लंभयपृथिवीमितिपर्णकं जुहोति जर्घ्रुः पुनर्नवास्या ओषधिः हो[illegible] संस्तंबं आद
हि॰कां॰स॰ यनीयेनुप्रहरति अथास्य धूममनुमंत्रयते हिरण्यकेशाद् इत्यृचा ये देवा हविर्भागा[illegible] ज्ञातकेत्याग्नि
१९ नमवधूनोति ओर्वभृगुवदिति संयाज्ये दक्षिणाकाले कृष्णं वासः कृष्णोऽश्वः कृष्णा वा दक्षिणा उक्तो
ऊहः संतिष्ठते ४ अथापरः प्रकारः अथ सर्वकारीया आग्नेय एवाष्टाकपालो नुपशर्गः आग्नेय
एवान्यद्धविः नवापिंज्योऽध्व वं धनादि तस्याग्नेयस्याष्टौ यातनामानि देवा वसव्या इति[illegible] हवा
चित्तम इति त्रयः आसितवर्णा हिरण्यकेशा इत्युपहोमाः स्विष्टं संतिष्ठते अथ[illegible]
कल्पे सर्वकामसमृध्यर्थं इन्द्राबृहस्पतिभ्यां नु॰ इति श्रीहिं निरूप्य यवान्निर्वपति नाना बीजं अथ
र्माः हाहा स्तरनानेषु कपालेषु अधिश्रयति उत्तर उत्तरो ज्यायान् मध्यमध्यमध्ये प्रक्षोअग्ने त्र श्रीः
होते[illegible] उल्लिह[illegible] अथ[illegible] अग्नेनीते[illegible]त्यापरिदधाति सर्वेषामभिम १९

मयन्नवद्याति संवांकर्मणोनि याज्यानु॰ उत्तरे संयाज्ये हिरण्यपलार्घ्यं धेनुं दक्षिणा सहस्त्रं स

मानमन्यत् अभिचारार्थमेतया यजेत अभिचारार्थपरिहारार्थमपि सहस्रेण यक्ष्यमाण ए
तयैव यजेत सहस्रेणो ह्यान्तरप्याथ एतया यजेत योयक्ष्य इत्युक्त्वा न यजेत सत्रेधातवीयेन य
जेत ऐंद्राबार्हस्पत्यं चरुं निर्वपेत् पर्जन्ये आर्ते इष्ट्या यक्ष्ये जातः पुत्रो देवेरन्नतिबध्यशाक्ति कोहवि
क्षितिया स्यानुवाके हिरण्मयं दाम दक्षिणा सिध्यं संतिष्ठते॥ ॥इति काम्यसत्रं समाप्तं॥ ॥
शाके १७२७ क्रोधननाम संवत्सरे आषाढ शुध पौर्णिमा गुरुवासरे पूर्वाभाद्रपदा नक्षत्रे त
द्दिने राज्ञो अभयंकर काशिनाथस्य सूनुना सदाशिवेन काम्यसत्र पुस्तकं लिखितं॥ ॥
श्रीगजाननार्पणमस्तु श्रीयोगेश्वरीप्रसन्न् सर्वाबाधाप्रशमनं त्रैलोक्यस्या॰ एवमेतत्वया का
र्यमस्मद्वैरिविनाशनं॥ ॥तैलाद्रक्षेज्जलाद्रक्षेद्रक्षेच्छिथिलबंधनात् मूर्खहस्तेन दात
व्यं एवं वदति पुस्तके यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न॰

ह०कां०स०
२०

इतिकांम्यसत्रंसमाप्तं

श्री:
२०